

بنیاد اندیشه
تاسیس ۱۳۹۲

فصلنامه فرهنگی، ادبی و هنری ادبیات معاصر
سال چهارم و پنجم، شماره شانزدهم و هفدهم
خزان و زمستان ۱۳۹۸

صاحب امتیاز: بنیاد اندیشه
مدیرمسئول: حسین حیدری
معاون مدیرمسئول: علی پیام

دبیر بخش رویداد: عصمت الطاف
مدیر هنری: محمدرضا قربانی
مدیر اجرایی: رشید محمدی
همکار بخش شعر: امان میرزایی
ویراستار: گروه ویراستاران

اعضای هیأت تحریریه به ترتیب حروف الفبا:
تقی واحدی، حسین فخری، حبیب صادقی، حسین رهیاب،
حفیظ شریعتی (سحر)، حمزه واعظی، روح الله روحانی،
زهرا حسین زاده، سلمانعلی ارزگانی، سید ابوطالب مظفری،
شوکتعلی محمدی شاری، صادق دهقان، عبدالشکور نظری،
علی بابا اورنگ، فاطمه روشن، قاسم سام قاموس، قنبرعلی
تایش، محمدجان ستوده، محمدشریف سعیدی، محمدیونس
طغیان ساکایی، محمدظاهر فایز، محمود جعفری ترخانی و نادر
احمدی.

همکاران این شماره به ترتیب حروف الفبا:
ادریس بختیاری، افسانه واحدیار، بتول سیدحیدری، پرتو
نادری، حمیرا نکهت دستگیرزاده، ریحانه حسینی، زهره
عصمتی، سید زبیر هاشمی، فاطمه موسوی جاوید، فرحناز
باور، فروه موسوی، کریم دهقان، محمدامین رفعت، محمدضیا
برهانی، محمدنبی کهندهژپور، مژگان فرامنش، نیلوفر نیک‌سیر
و هانیه ناطقی.

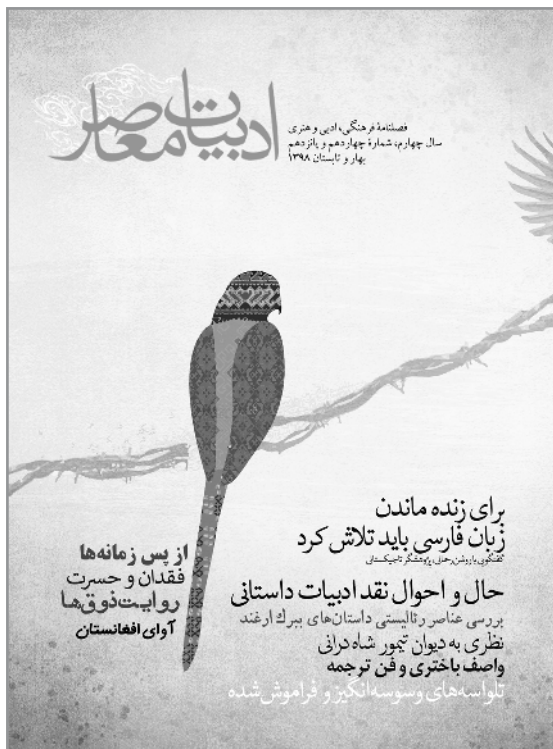

بنیاد اندیشه
تاسیس ۱۳۹۲

ادبیات معاصر

فصلنامه فرهنگی، ادبی و هنری - سال چهارم و پنجم، شماره شانزدهم و
هفدهم، خزان و زمستان ۱۳۹۸

طرح روی جلد شماره چهاردهم و پانزدهم

ادبیات معاصر

فصلنامه فرهنگی، ادبی و هنری
سال چهارم، شماره شانزدهم و پانزدهم
بهار و تابستان ۱۳۹۸

از پس زمانه‌ها
فقدان و حسرت
روایت ذوق‌ها
آوای افغانستان

برای زنده ماندن
زبان فارسی باید تلاش کرد
حال و احوال نقد ادبیات داستانی
بررسی عناصر رئالیستی داستان‌های ببرک ارغند
نظری به دیوان تجور شاه درانی
واصف باختری و فن ترجمه
تلاش‌های وسوسه‌انگیز و فراموش‌شده

ایران - مشهد: سید ابوطالب مظفری: شماره تماس: ۰۰۹۸۹۳۶۶۶۵۸۱۷۷
قم: مرکز فرهنگی نویسندگان افغانستان، محمدعلی جویا، شماره تماس: ۰۰۹۸۹۱۰۲۰۴۸۰۰۷
تهران: صادق دهقان، شماره تماس: ۰۰۹۸۹۳۵۶۷۰۳۰۹۷
استرالیا - آدلاید: نادر احمدی: شماره تماس: ۰۰۶۱۴۳۲۱۴۰۲۷۷
اروپا - اروپای شرقی - ناروی: حمزه واعظی، شماره تماس: ۰۰۴۷۹۶۸۵۷۳۳۱
اروپای مرکزی - انگلستان: ابراهیم افتخاری، شماره تماس: ۰۰۴۴۷۵۸۷۶۹۱۴۵۵

مجله در ویرایش و کوتاه کردن مطالب دست باز دارد.
مسئولیت محتوای مطالب به دوش نویسنده است.
اخذ مطالب از این فصلنامه با ذکر منبع بلامانع است.
مطالب ارسالی باز پس فرستاده نمی‌شود.
بها: ۳۰۰ افغانی

مراکز پخش
افغانستان - کابل: چهارراهی پل سرخ، مارکت ملی، انتشارات بنیاد اندیشه،
شماره‌های تماس: ۰۰۹۳۷۸۸۳۱۱۵۲۴ - ۰۰۹۳۷۴۴۲۰۸۳۹۲
E-mail: adabyat2016@gmail.com
مزار شریف: تقی واحدی، شماره تماس: ۰۰۹۳۷۰۰۵۳۹۳۶۶
هرات: عبدالواحد رفیعی، شماره تماس: ۰۰۹۳۷۰۰۴۰۹۹۳۲
دایکندی: عبدالهادی رحیمی زاده، شماره تماس: ۰۰۹۳۷۷۵۵۷۷۸۲۹
بامیان: محمدامین ابتهاج حجتی، شماره تماس: ۰۰۹۳۷۶۶۷۰۱۲۳۴
غزنی: حکمت‌الله نظری، شماره تماس: ۰۰۹۳۷۴۴۵۶۰۷۷۲
تاجیکستان - پروفیسور روشن رحمان، شماره تماس: ۰۰۹۹۲۹۱۹۸۹۰۲۰۸

سرمقاله

الا ای باد شبگیری پیام من به دلبر بر/ مدیر مسئول/ ۴.

کارنامه

شعر است که در آن هویت می یابم/ حمیرا نکهت دستگیرزاده/ ۷.

فرهنگ

موافق تقسیم بندی زبان ادبیات به زنانه و مردانه نیستم/ گفتگو با زهرا حسین زاده، شاعر و داستان نویس/ حسین حیدریبگی/ ۱۰.

قهرمان های داستان هایم را از دور و برم می گیرم/ گفتگو با دکتر حمیرا قادری، داستان نویس/ حسین حیدریبگی/ ۲۳.

شعر زن و مرد باید متفاوت باشد/ گفتگو با زهرا زاهدی، شاعر/ حسین حیدریبگی/ ۳۵.

به ما می گفتند: شهرزادها/ گفتگو با معصومه حسینی، داستان نویس/ حسین ارزگانی/ ۴۱.

ادبیات و هنر

زن، عشق، مشت و دندان/ بررسی جامعه شناختی شعر زنان داخل کشور در دو دهه اخیر/ افسانه واحدیار/ ۴۶.

تغزل در شعر زنان افغانستان/ حسین حیدریبگی/ ۵۵.

زنی با موهای سنگسار شده/ تأثیر مهاجرت بر شعر زنان افغانستان/ حفیظ شریعتی (سحر)/ ۶۹.

با لیلا صراحت روی تقویم سال های دور/ پرتو نادری/ ۷۹.

چراغ پستوها/ نقد و بررسی سروده های محبوبه هروی/ مزگان فرامنش/ ۸۶.

از زاویه دید زن/ زیبایی شناسی زنانه در اشعار بهار سعید و مهتاب ساحل/ زهره عصمتی/ ۹۶.

پریشانی و بیگانگی/ چشم انداز کلی روانکاوانه نسبت به شخصیت های خلق شده در داستان های زنان افغانستان/ بتول سید حیدری/ ۱۰۵.

میدان ها/ نقد جامعه شناختی داستان کوتاه «شب سمرقند» اثر عالیہ عطایی بر اساس نظریه پی بروردیو/

کریم دهقان و فروه موسوی/ ۱۰۹.

زنانه نویسی/ بررسی زنانه نویسی در داستان های کوتاه مریم محبوب، با تکیه بر مجموعه های «خانه دلگیر»، «گم» و «خانم جورج»/ عصمت الطاف/ ۱۱۸.

زن و سنگ های سر راه/ بررسی سیمای زن در رمان «بگذار برای بنویسم» اثر ناهید مهرگان، با رویکرد نقد فمینیستی/ فرحناز باور/ ۱۲۹.

عشق و غریزه/ نگاه درونمایه شناختی بر داستان های سپوژمی زریاب با تکیه بر «شکار فرشته» و «در کشوری دیگر»/ محمدامین رفعت/ ۱۳۸.

دودها و سایه ها/ نقد روان شناختی مجموعه داستان «سایه در تاریکی» اثر نجیبه ایوبی/ محمود جعفری ترخانی/ ۱۴۶.

گذر از دشت قابیل/ زن در داستان های سپوژمی زریاب/ نیلوفر نیکسیر/ ۱۵۰.

نسبت واقعیت زیستی با زبان آفرینش زنانه/ محمداضیا برهانی/ ۱۵۵.

طلیعة ادبیات زنان در استرالیا/ نادر احمدی/ ۱۶۵.

نمایه شاعران/ حسین ارزگانی/ ۱۷۲.

نمایه داستان نویسان/ علی پیام/ ۲۱۷.

نمایه آثار شاعران و داستان نویسان/ عصمت الطاف/ ۲۴۲.

شعر و داستان

شعر معاصر افغانستان

حمیرا نکهت دستگیرزاده، زهرا حسین زاده، خالد فروغ، شکریه عرفانی، لیمه افشید، فاطمه فیضی، مهتاب ساحل، حمیده میرزاد، تمنا مهرزاد، افسانه واحدیار، تکتم حسینی، ساحل رضایی، لینا نبی زاده، کامله کیهان، فخریه بیات، راضیه حیدری و کبرا احمدی.

شعر معاصر ایران

فهیمة حسین زاده، فریبا شادلو، صبا کاظمیان، سارا رحیم خانی، فاطمه بیرانوند و شیدا حسین زاده.

شعر معاصر تاجیکستان

ثریا حکیم آوا، ادیبه خجندی، گلناز، شهناز و فرزانه خجندی.

شعر ترجمه: ساره هلندبات/ نادر احمدی.

داستان‌ها

فقط پنج ساعت/ فاطمه موسوی جاوید/ ۲۹۴.

سکوت فاحشه/ هانیه ناطقی/ ۲۹۶.

مرد سنگی/ اریحانه حسینی/ ۳۰۰.

رویداد

یادکرد

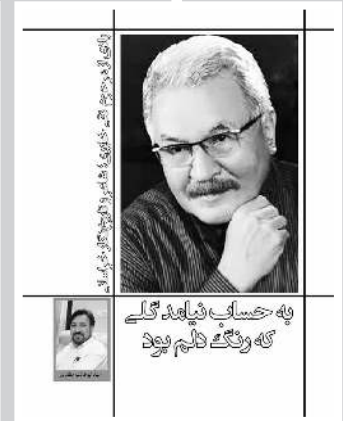
به حساب نیامد گلی که رنگ دلم بود/ یادی از مرحوم تقی خاوری؛ شاعر و تاریخ‌نگار خراسانی/ سید ابوطالب مظفری/ ۳۰۶.

تقی خاوری شاعر تردید/ ادريس بختياری/ ۳۱۰.

کهزاد، سرایشگر کابل و یرانک/ یادی از مرحوم یوسف کهزاد؛ نقاش و شاعر/ دکتر محمدیونس طغیان ساکایی/ ۳۱۳.

مرد نمیرد ز مرگ، مرگ از او نامجوست/ یادی از مرحوم جوانشیر حیدری، سینماگر و مستندساز/ سید زبیر هاشمی/ ۳۱۵.

اندوه لعنتی/ یادی از «آری بهن» داستان‌نویس و نقاش نروژی/ حمزه واعظی/ ۳۱۳.

گزارش

پویایی و پایایی در قوانین ایسایلی افغانستان/ گزارشی از برنامه رونمایی تازه‌های نشر انتشارات بنیاد اندیشه/ ۳۱۸.

جای خالی جزئی‌نگری/ گزارشی از جلسه نقد و رونمایی رمان «در برگشت به مرگ» اثر یعقوب یسنا/ ۳۲۱.

داستان‌های ناتمام/ گزارشی از برنامه نقد و رونمایی رمان «وطن‌های آدم» اثر نقیب آروین/ ۳۲۶.

شکفتن گل لالگ/ گزارشی از برنامه نقد و رونمایی «گل لالگ» و «شکفتن در آتش» آثار هادی میران/ ۳۲۹.

مانند شعله‌ای که به انبار کاه خورد/ گزارشی از برنامه رونمایی و نقد مجموعه شعر «مرگ‌مرگی» اثر نورمحمد نورنیا/ محمدنبی کهنڈپور/ ۳۳۲.

کتابخانه/ ۳۳۰.

الای بادشگیری پیام من به دلبر

بیانگر نوعی ظلم تاریخی نسبت به سرنوشت زن در ساختار فکری و اجتماعی نیز است. فرودست بودن در ساختار اجتماعی همواره زن را در پستوهای تاریک نگهداشته و او را به عنوان مایملک خانه و به مثابه ابزار کار و تولید تعریف کرده است. بنابر تحولات دوره‌های تاریخی، مردسالاری همواره در مسیر انتقام از دوران زن‌سالاری حرکت کرده است و زن نه تنها در تحولات تاریخی نقش مهمی نداشته است، بلکه همواره به عنوان شی گنگ و بی‌زبان، زینت‌بخش کاخ‌ها، حرمسراها مورد تمتع شاهان و درباریان بوده و یا به عنوان غنیمت و باج در تعاملات تاریخی استفاده شده است. همین‌طور، بسیاری از جنگ‌های ماقبل و مابعد تاریخ نیز به خاطر تملک زن اتفاق افتاده‌اند.

اما گردونه تاریخ به گونه‌ای چرخید که زن به مرور زمان و با

شاهکارهای ادبیات فارسی در غیبت زن شکل گرفته‌اند. در بین متون کهن حتی یک اثر قابل تأملی وجود ندارد که آفریننده‌اش زن باشد، انگار زن در گذشته تاریخی موجودی بدون وجود خارجی است که فقط در تخیل جان می‌گیرد و زینت‌بخش فضاسازی‌های متون کلاسیک است. مرد همواره خالق و صحنه‌آرای قصه‌های عشقی، حماسی، تراژیک و به نحوی روایتگر تاریخ کهن است. اگر رد پای زن در لابه‌لای روایت‌ها دیده می‌شود، بیشتر به عنوان شخصیت‌های درجه چندم و ابزار و آلات صحنه و تکمیل‌کننده روایت‌ها است. ما اگر رد پای رابعه بلخی را در گوشه‌ای بگذاریم که خود واقعیت تراژیک است، در بازه زمانی طولانی نمی‌توان رد پای زن را در ادبیات فارسی پیدا کرد. غیبت زن از ادبیات و هنر همان طوری که چهره مردانه به شاهکارهای ادبی ما بخشیده است،

مبارزه نفسگیر توانست تا حدودی از زیر سنگینی شکست تاریخی کمر راست کند و حضور خودش را در ساختار اجتماعی به اثبات برساند. زن توانست با هزار ترفند و تکنیک، نقش پررنگ در تعاملات اجتماعی داشته باشد و در همین چرخه زبانش را نیز بازیافت و در عرصه ادبیات و هنر نیز قدم گذاشت و از تاریخی بیرونی بیرون شد و لب به سخن گشود. اما حالا که زبانش را باز یافته بود، باید چگونه سخن می‌گفت؟ این یک مسأله جدید بود و انتخاب حالا می‌توانست سرنوشت فردایش را رقم بزند. لذا، زن باز هم صبوری پیشه کرد و مدت‌های طولانی هم‌رنگ مرد سخن گفت تا مبدا حساسیتی را برانگیزاند و غیرتی را بیاشوبد. زن راه پر از سنگلاخ هویت‌یابی را به آسانی طی نکرده است، بلکه شب‌های تاریک و بیابان‌های گرگ‌خیزی را پشت سر گذاشته است تا این‌جا زمان.

رشد ادبیات زنان در جهان و بعد از دهه سی و چهل و خصوصاً در دهه‌های اخیر در حوزه زبانی و فرهنگی ما، همواره پرسش‌هایی را نیز به دنبال داشته است، از قبیل این‌که: ادبیات زنان چه ویژگی‌هایی دارد و باید داشته باشد؟ آیا فضا سازی و زبان زنان در شعر و داستان بایستی متفاوت از مردان باشد یا مثل آن‌ها؟ اگر متفاوت باشد، چگونه می‌توان چنین فضایی را آفرید؟ ادبیات زنان الآن چه جایگاهی در بستر ادبیات ما دارد؟ و...

ادبیات زنان از لحاظ کمیت و آفرینش جریان انکارناپذیری در بدنه ادبیات امروز ما است، ساخت و بافت مدرن به خودش گرفته است و پایه‌های ادبیات امروز جهان گام برمی‌دارد، اما از منظر مباحث زنانه‌نویسی، انتقال حس و معرفت زنانه از تحولات و جهان پیرامون به خواننده، فضا سازی و توصیف مخاطب، هنوز هم باید مسیر تکامل را در پیش داشته باشد.

۲

زن در حوزه فرهنگی ما از همان سرنوشتی برخوردار است که در دیگر نقاط جغرافیای انسانی تجربه شده است، با این تفاوت که در دیگر کشورها و فرهنگ‌ها زودتر توانست سنت‌ها را درهم بشکنند، زبان بگشاید و هویت خودش را به اثبات برساند، ولی در حوزه فرهنگی ما هنوز هم سنت‌های فرو بسته بال پرواز را از او گرفته است. با آن‌هم، هرچند زمانه بد بود و کج می‌چرخید باز هم زن سرزمین ما آرام نشست و هرچند در پستوها و کنج عزلت و از یاد رفتگی زیست، باز هم با تمام مستوری و محجوبی مخفیانه

لب به سخن گشود و درد و رنج نسل خودش را به تصویر کشید و کم‌کم نسلی را به شورش آورد. البته این عملکرد برخاسته از خردک موج‌های تجدیدخواهی و آزادی‌طلبی‌ای بود که گاه در کشور اتفاق افتاده است و گاه از بیرون سرایت کرده است.

اما دهه‌های شصت، هفتاد و هشتاد، اوج روی‌آوری زنان به ادبیات و هنر مدرن است. بیشترین شاعران و داستان‌نویسان ما در همین دهه‌ها رشد کرده‌اند. در این دهه‌ها اوج مهاجرت مردم ما به کشورهای دیگر هم است. کنده شدن از فضای فکری و بافت سنتی داخل کشور و روبه‌رو شدن نسل جدید با تحولات فکری و فرهنگی و آموزش‌های نو، یکی از عواملی است که زنان توانستند به هنرهای مختلفی رو بیاورند. از همین روی، بیشترین شاعران و داستان‌نویسان ما در مهاجرت رشد کرده‌اند و بیشترین آثار زنان نیز در خارج از کشور به چاپ رسیده‌اند. پاکستان، ایران و اروپا از جمله حوزه‌های ادبی بودند و هستند که زنان در دهه‌های اخیر رشد بیشتری یافته‌اند. البته دامن حوزه پاکستان زود برچیده شد و دیگر شاهد فعالیت‌های فکری و فرهنگی زنان در آن‌جا نیستیم، ولی حوزه ایران و در این سال‌های اخیر حوزه اروپا بیشترین زنان شاعر و داستان‌نویس ما را در خود دارند و هم‌چنین استرالیا را نیز در این سال‌های اخیر نباید از نظر دور داشت. البته اوج ورود زنان به حوزه شعر و داستان‌نویسی در ایران اتفاق افتاد. دلیل اصلی این امر هم این بود که هم نسل جوان با بافت اجتماعی متغیر و حضور زنان روبه‌رو بودند و الگوبرداری می‌کردند و هم، هم‌زبانی و همسانی فرهنگی بزرگترین نقطه قوت این تحول بود و بیشترین فرهنگیان ما که حالا در حوزه اروپا تجمع کرده‌اند، کسانی هستند که در حوزه مهاجرت ایران رشد یافته‌اند.

این رویکرد نشان‌دهنده این امر است که اگر مهاجرت رخ نمی‌داد و جامعه ما دچار جابه‌جایی نمی‌شد، شاید ما شاهد روی‌آوری زنان در حوزه هنر و ادب به این گستردگی اکنون نبودیم. چون این یک واقعیت تلخ و انکارناپذیر است که ساختار فکری و سنتی ما هنوز هم نیازمند تراش‌های بسیاری است که تا بتوان از زاویه دید آن، زن را به عنوان موجود اجتماعی و دخیل در آفرینش‌های ادبی و هنری دید و پذیرفت.

از سوی دیگر در دور جدید تحولات کشور و ایجاد فضای جدید در ساختار جدید کشورداری، طرح حقوق زن، حضور و فعالیتش در ساختار اجتماعی، هرچند انجویی، فرمایشی و کاریکاتوری بوده و است، ولی همین اندک تنفس باعث شد که

نسلی از فرهنگیان ما نیز در این میان در داخل کشور قد بکشند و خلاقیت ادبی داشته باشند. این تعداد هرچند انگشت شمارند و هم چنین بعضی از زنان فرهنگی در همین راه جان‌شان را از دست دادند، ولی راهی را برای فعالیت باز کرده و قدم‌هایی را برداشته‌اند که می‌تواند روزنه‌هایی باشند برای فردای بهتر.

از همین روی، هرچند زنان با تمام مشکلات اجتماعی و خانوادگی‌ای که داشته‌اند و گام‌هایی را در مسیر خلاقیت و تثبیت هویت خودشان در بستر ادبیات برداشته‌اند، اما هنوز هم گردنه‌های طوفان‌خیزی را پیش رو دارند و سنگ‌های بسیاری بر سر راه. هنوز هم سنت دگم اجتماعی و نگاه مردسالارانه آمیخته با فرهنگ قبیله، با تمسک به دین و آیین‌های مردمی و پیشینه‌ای، سر راه‌شان به کمین نشسته‌اند. راه رفته زنان ما در حوزه مهاجرت و داخل کشور می‌تواند نشانه و شاخصی باشد نسبت به چشم‌انداز آینده ادبیات زنان.

در فضای مهاجرت و در یک برهه‌ای زنان ما توانستند به شکل گسترده‌ای در خلاقیت‌های هنر و ادب روی بیاورند و رشد چشم‌گیری را شاهد باشیم، اما همین که دارای زندگی مشترک شدند، کمتر توانستند دست به قلم ببرند و حتا از حضور در محافل فرهنگی نیز باز ماندند. از این همه می‌توان این نتیجه را گرفت که زنان شاعر و داستان‌نویس ما هنوز هم راه دشواری را برای حضور تام و تمام در حوزه خلاقیت پیش رو دارند. تا جامعه ما از درون نو نشود، نمایش‌های بیرونی پوسته فریبنده‌ای است که در درونش دگم‌اندیشی چنان اژدهای هفت سر نفس می‌کشد.

مدیرمسئول

بنیاد اندیشه
تأسیس ۱۳۹۲

